

1 Trg Europe

Obnovom poteza od Stare Vlačke do Trga bana J. Jelačića 2013. godine dobili smo novi trg. Jedna automobilska traka u Palmotićevoj ulici prenamijenjena je u stajalište turističkih autobusa pa je novi Trg Europe postao mjesto prvog susreta turista s gradom. Zanimljiva je situacija u kojoj će oni izlaskom iz autobusa stvoriti svoj prvi dojam o gradu, baš ovdje, na mjestu koje mnogi od nas još uvijek ne percipiramo kao trg, mjesto susreta i zaustavljanja.

Provedemo li neko vrijeme na trgu Europe, susrest ćemo niz organiziranih grupa koje će se odavde zaputiti prema Kaptolu. Dio njih zaustavit će se i snimiti fotografiju uz skulpturu zvijezde i kocke na trgu kao da se radi o zanimljivom kiparskom rješenju. Neće im biti važno što je trg uređen bez javnog natječaja, a skulptura pored koje se fotografiraju primjer lošeg tretmana javne plastike u gradu. Možda se u poželjnoj slici za turiste važnijim od skulpture, arhitekture i lokalne svakodnevice čini naglasiti pripadnost Europskoj uniji kao garanciju ispravnosti vlastite tradicije.

2 Kaptol

Kaptol je donedavno funkcionirao kao okretište autobusa. Zatvaranjem prometa zadobiva ulogu okuplja-lišta, ili barem gledališta, ostavljajući dovoljno prostora ispred ključne zagrebačke atrakcije. Neprestana gužva i dinamika ispred katedrale porasla je u posljednjih nekoliko godina. Može nam se činiti da je tomu razlog ograda, odnosno prolaz oko katedrale koji je sada otvoren za javnost. Mnogima od nas tek je obilazak katedrale omogućio da je percipiramo sa svih strana, a ne samo kao prednju dvodimenzionalnu sliku: glavnu fasadu s portalom i dva zvonika.

Čini se da otvaranje prolaza za javnost odgovara turističko-ugostiteljskim poslovnim planovima biskupije. Prema novinskim izvorima, u planu je otvaranje jednog tornja katedrale i njegova prenamjena u ekskluzivni restoran. Možemo se pitati hoće li se i novi prolaz ili prostor ispred katedrale isto tako pretvoriti u ljetnu terasu.

3 Trg bana Jelačića

Mjesto susreta. Polazišna točka velikog broja turističkih tura koje kreću od Manduševca. Glavni gradski trg rijetko je u stvarnoj funkciji trga. Često su njegova javna površina i veliki prazni prostor eksploatirani za različite manifestacije i šatore koji se protežu preko polovice trga. Na taj se način ukida glavni trg za sve njegove korisnike.

Ako nam se ukaže prilika da ovaj trg vidimo bez ikakvih sadržaja, zastanimo, jer to je jedan od rijetkih trenutaka kada će ovaj prostor biti potpuno otvoren.

Sredinom svibnja ove godine novi restoran brze hrane na mjestu nekadašnje knjižare počeo je prostirati svoje terase po površini trga okupirajući na taj način i ono malo prostora što nam je, kad je trg zauzet šatorom, bilo dostupno. Glavni gradski trg tako je postao produžetak ulica 'zagrebačke špice' i Tkalčićeve, opisane u vodičima kao najživlje zagrebačke ulice. Oko šezdeset posto javnog prostora Tkalčićeve i čak osamdeset posto ulica južno od Trga zauzeto je stolovima kafića, dok broj otvorenih terasa neprestano raste.

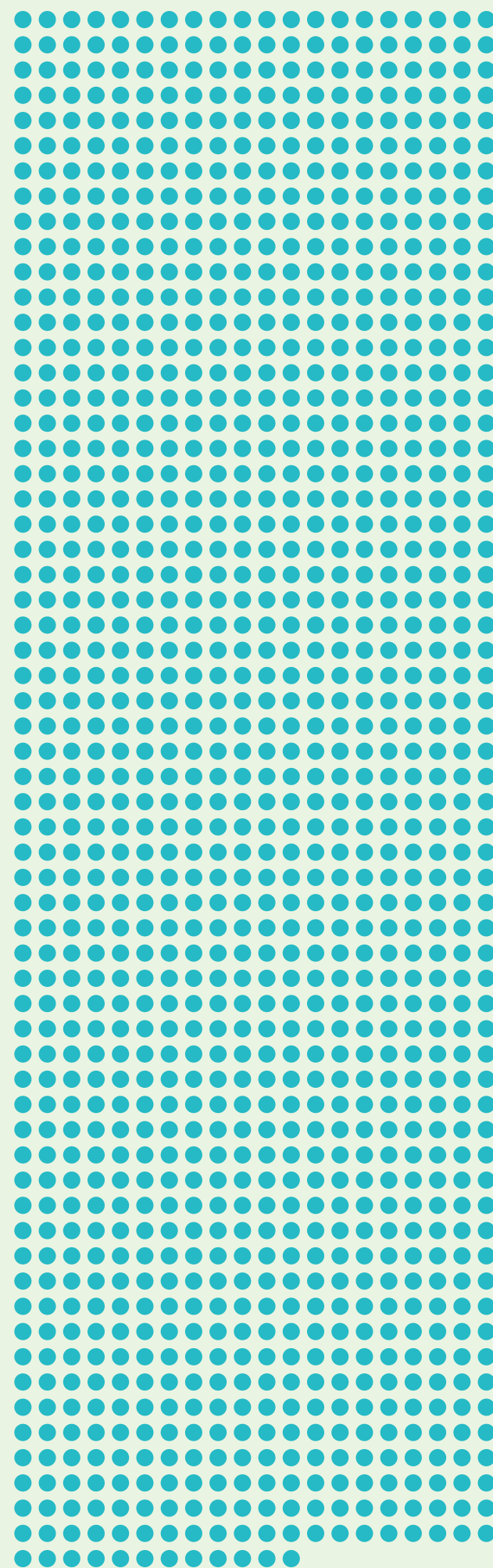
UrbanFestival 13
Natraž na trgu
[BLOK]

— Stanovnici Zagreba znat će kakvo je iskustvo grada koje se skriva iza sintagme *Zagreb ljeti*. Znat će da se to odnosi na grad od sredine srpnja do sredine kolovoza kada dio stanovnika otputuje na odmor, a grad ostavlja dojam ispražnjenosti. Međutim, zadnja dva ljeta grad dobiva nove, privremene korisnike. Turistička noćenja u Zagrebu u 2014. bilježe porast od 20%.

Zanimljivo, sociološke studije u Njemačkoj do osamdesetih godina govore o *S grupama* koje nastanjuju centar grada: pri tome ciljaju na *siromašne, strance, samohrane i stare*. Promijenjeni stil života i profesionalne orijentacije srednje klase privukli su u centar sedamdesetih i osamdesetih godina *A grupe: advokate, arhitekate i akademске građane*. Po istom ključu možemo nadodati kako Zagreb pomalo zaposjedaju *T grupe: turisti, trgovine i terase*.

Otvaranje komercijalnih sadržaja u centru i iznajmljivanje privatnih stanova posjetiteljima postepeno izbacuje stanare, a *T grupa* sastoji se više od formi koje oblikuju kapital nego od pravih korisnika prostora. Javni prostor je potpuno javan tek kada u njemu mogu participirati svi bez obzira na rod, dob ili klasu; kada pruža različite sadržaje i omogućuje različite načine korištenja prostora.

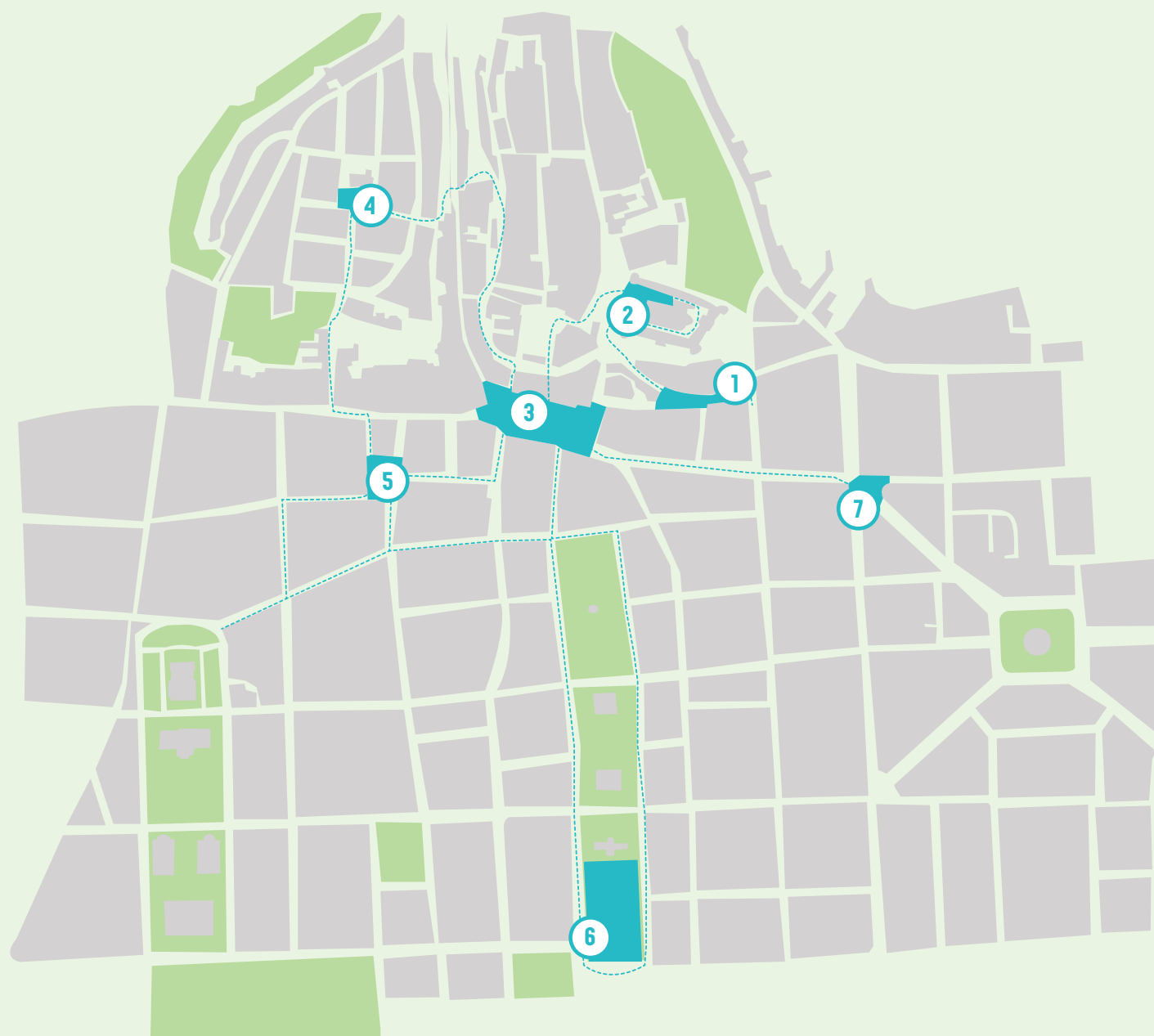
broj izdanih dozvola za otvorene terase u 2014. godini

38
kuna
godišnje

52
kune
u sezoni

cijena najma terase po metru kvadratnom u centru Zagreba

— Grad uvijek prisvajamo simbolički, u njegove prostore upisujemo sjećanja i odnose. Pamtimo radnje, šetnje, parkove, poslove. Prisvajamo ga korištenjem i akcijama, a svako svjesno i drugačije korištenje javnog prostora možemo tumačiti i kao politički čin, zauzimanje grada koji i tako pripada nama, njegovim stanovnicima.

4 Markov trg

Markov trg odavno nije naš trg. Trg je scenografija za turiste i vladu. Iako je zakonska zabrana okupljanja ublažena, i dalje nije mjesto prosvjeda, niti zaustavljanja. Zadržavanje na Trgu izaziva nelagodu zbog težine koju taj prostor nosi i praznine koja ga obilježava. Fotoaparat u ruci može nam poslužiti kao štit, neka vrsta opravdanja što smo uopće ondje. Na trgu nema mnogo ljudi, ali svatko ima fotoaparat ili bar mobitel kojim ga zamjenjuje. Turističke grupe povremeno unose neobičnu živost. Drugačije se prema trgu odnosimo mi i turistima. Oni ga promatraju s lakoćom jer ne nose teret zabrane. Da trg nije naš pokazuje i situacija u kojoj prosvjednici okupiraju Markov trg i crkvu, a većina medija, izbjegavajući pitanje na koji se način treba nositi s prosvjednicima i riješiti konkretan problem, postavlja pitanje: kako će se ovo činiti turistima?

Pitanje je možemo li Markovom trgu pronaći alternativni prostor? Jesu li to gornjogradska dvorišta koja možemo lako osvojiti ako samo malo skrenemo s turističke putanje? Malo niže od trga, iznad Strossmayerovog šetališta, kod kule Lotrošćak već se osjeti prisutnost ljudi. Vidikovac je neprestano zauzet, a ljudi se skupljaju u grupice kako bi bili točno ispod topa kada pucnjem označi podne. Iščekujući gledaju prema topu, a onda se opet trgnu na pucanj kao da ga nisu očekivali.

5 Trg Petra Preradovića – Cvjetni trg

Cvjetni trg školski je primjer devastacije javnog trga. Gradnja Centra Cvjetni i garaže u Varšavskoj ulici simbolički je početak oduzimanja centra grada stanovnicima. Nakon prosvjeda kojima je borba za Varšavsku ulicu postala simbol borbe za javno dobro u Zagrebu, polovicom 2012., započela je obnova Cvjetnog. Obnovom je uklonjen jedan red javnih klupa čime su se terase uz zapadnu stranu trga proširile za još jedan red stolova.

Čitate li uobičajene turističke vodiče po Zagrebu, naići ćete na zanimljivu tvrdnju kako Zagreb njeguje ispijanje kave pa otuda veliki broj kafića i otvorenih terasa u centru

grada. Zagrebačka špica, niz kafića u Bogovićevoj sve se više širi na okolne ulice. Međutim, u trenutku kada prostoru odredimo cijenu čak i namijenivši ga ispijanju kave (kolika god cijena kave bila), prestaje biti javan prostor jer je onemogućen onima koji si izdatak ne mogu priuštiti. Pješačka zona je osamdeset posto zauzeta terasama, a prostor između kafića i pripadajuće terase zaustavljanje čini nelagodnim zbog čestog mimoilaženja s konobarom. Od sredine svibnja i Varšavska ulica slijedi primjer Tkalčičeve, Skalinske, Bogovićeve, Preradovićeve i ostalih ulica špice. Stolovi potpuno okružuju javne kružne klupe i zbog nelagode ih izbjegavamo koristiti.

Gradnja identiteta Zagrepčana kroz terase špice, ne vrijedi za prosječnog zagrebačkog stanovnika jer njegov budžet uglavnom ne može pokriti svakodnevno ispijanje kave u kafićima.

Masarykova i Teslina, ulice kojima se nastavlja pješačka zona južno od Cvjetnog trga, ogledalo su tranzicije. Sadržaj lokala mijenja se gotovo na mjesečnoj bazi. Popišemo li sadržaj lokala ove godine i usporedimo li ga sa stanjem 2011. godine, zamijetit ćemo da je od 46% lokala promijenjeno (50 od 108 okvirnog broja lokala). Posljednjih nekoliko godina raste broj finih restorančića brze hrane, dizajnerskih dućana i ekskluzivnih butika. Rijetko koji potraje dovoljno dugo, ali statistike ulice prikupljene ovo proljeće pokazuju nam da je dvanaest od pedeset novih lokala namijenjeno onima s nešto većom platežnom moći što isključuje čitavu klasu kojoj je taj sadržaj (ponovno) izvan dometa budžeta. Isto tako, jelovnici i dnevne specijalne ponude većine restorančića osmišljeni su baš za posjetitelje. Prezentacija i slogani na stranim jezicima pokazuju da su željeni korisnici stranci. Na tragu toga možemo postaviti pitanje čiji postaje centar grada?

6 Trg kralja Tomislava

Park koji čini dio Lenucijeve potkove u Zagrebu ove je zime u cijelosti poslužio kao ledeni park – klizalište. Ponovno možemo postaviti pitanje javnog prostora – što je u ovom slučaju s onima koji svakodnevno koriste ovaj prostor kao javni park? S klizalištem je čitav dio parka bio ograđen i nedostupan.

Identitet Zagreba kao srednjeeuropskog grada nameće turistička zajednica i pritom zanemaruje da su kobasice, kuhano vino, otvoreno klizalište u centru i popratni adventski asortiman nešto što je u Zagrebu zaživjelo tek s postsocijalističkim uvođenjem adventa u javni život grada.

7 Trg burze

Krećemo li se uobičajenom turističkom turom od glavnog gradskog trga prema Trgu žrtava fašizma, odnosno Džamiji kao bitnom punktu u obilasku zagrebačke arhitekture, vodiči će nam sugerirati i zaustavljanje na Trgu burze. Uputit će nas na simetriju trga, fontana i zgrada. Ujedno, to je naš najviše nadzirani trg jer se na njemu nalazi nacionalna riznica. Međutim, monumentalnost financijskog središta države povukla se pred dominacijom otvorenih terasa koje su trg svele na gotovo neprohodni gradski ugao, trg koji praktički ne postoji.

Trg Burze tako sažima motive trgova obuhvaćenih itinererom – turizam, terase i novac koji je ovdje simbolički i stvarni reprezentant moći, a u našoj nas šetnji vraća na ključno pitanje zagrebačkih javnih prostora, njihovo postupno ukidanje za nas, stanovnike grada i naše potrebe zbog interesa privatnog kapitala.